

Εβραίος - Ισραηλίτης - Ιουδαίος

Σταθμοί προ μία κοινή ονομασία

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΑΣΣΗ

Εβραίος, Ισραηλίτης και Ιουδαίος είναι τρία ονόματα χρησιμοποιούμενα σήμερα εν πολλοίς ως ταυτόσημα, αποτελούν όμως ιστορικούς σταθμούς προς μία κοινή ονομασία των κατόχων των. Παρουσιάζει ως εκ τούτου ενδιαφέρον η διευκρίνισις των, προκειμένου η χρήσις των να ανταποκρίνεται προς το περιεχόμενό των.

Επιχειρώ να τα διευκρινίσω, αρχίζοντας από το θεμελιώδες κείμενό των, την Παλαιά Διαθήκη, όπου αυτά εμφανίζονται, υπό διάφορες μορφές, για πρώτη φορά. Οι παραπομπές μου αναφέρονται τα Βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης στην ονομασία των κατά την ελληνική μετάφραση της υπό των Εβδομήκοντα (3ος αιώνας π.Χ.), σε τρεις δε περιπτώσεις και στην ονομασία των κατά την λατινική μετάφρασή της υπό του Ιερωνύμου (4ος αιώνας μ.Χ.): οι περιπτώσεις αυτές είναι: Α' Βασιλειών-Α' Σαμουήλ, Δ' Βασιλειών-Β' Βασιλέων, Παραλειπομένων-Χρονικών. Την μετάφραση του Ιερωνύμου, γνωστή ως Vulgata (Κοινή), έχουν αποδεχθή η Ρωμαιοκαθολική και η Διαμαρτυρομένη Εκκλησίες.

Προηγείται χρονικώς ο **Εβραίος**, αποτύπωσης του οποίου υπάρχει στον Έβερ. Αυτός είναι δισέγγονος του Σήμ (ενός εκ των τριών γίων του Νώε, θεωρουμένου ως γενάρχου των σημιτών) και πρόγονος (προ-προ-προπάπος του Αβραάμ) (Γένεσις 10:21, 25:14-16). Ελάχιστα απαντάται το όνομα Εβραίος στην Παλαιά Διαθήκη, για πρώτη δε φορά όταν η γυναίκα του Πετεφρή, αξιωματούχου του Φαραώ, αποκαλεί Εβραίο τον Ιωσήφ, αφού αυτός απορρίπτει τον ερωτά της (Γεν. 39:14). Εβραίοι

και Εβραίοι αποκαλούνται επίσης οι γονείς των νεογνών, τα οποία ο Φαραώ διατάσσει να ρίπτονται στο ποτάμι (Εξοδος 1:15, 2:6-7). Κατά τους ειδικούς, το όνομα Εβραίος, στην Παλαιά Διαθήκη, χρησιμοποιείται υπό μη Εβραίων προς προσδιορισμόν Εβραίων ή υπό Εβραίων συνομιλούντων με μη Εβραίους.

Μετά τον Εβραίο ακολουθεί ο **Ισραηλίτης**. Αυτός προέρχεται από το όνομα Ισραήλ, το οποίον ένας άγνωστος προσδίδει στον γιο του Αβραάμ, Ιακώβ, ενώ αυτός οδεύει προς συνάντησή με τον αδελφό του, Ησαΐ (Γεν. 32:28). Η Παλαιά Διαθήκη χρησιμοποιεί εν συνεχεία τους ακολούθους όρους:

α) «Υιοί Ισραήλ» προς υποδήλωσιν των 12 γίων του Ιακώβ (Γεν. 35:22) - ο Ιακώβ μνημονεύεται επίσης ως Ισραήλ - οι οποίοι μεταναστεύουν στην Αίγυπτο (Γεν. 46:1-8), μετά δε την εκείθεν έξοδό των κατακτούν, κατά 12 ομώνυμες φυλές, την Παλαιστίνη (Ιησούς του Ναυή 13-21).

β) «Ισραήλ» ως ονομασία του Κράτους-Βασιλείου υπό τον Σαούλ, τον Δαβίδ και τον Σολομώντα (Α' Βασιλειών-Α' Σαμουήλ 10), μετά δε την διχοτόμηση του Κράτους, τοποθετούμενη πε-

Ο Εβραίος προηγείται χρονικώς, αποτύπωσης του οποίου υπάρχει στον Έβερ. Αυτός είναι δισέγγονος του Σήμ (ενός εκ των τριών γίων του Νώε, θεωρουμένου ως γενάρχου των σημιτών) και πρόγονος (προ-προ-προπάπος του Αβραάμ)

(Γένεσις 10:21, 25:14-16).

Ο Ισραηλίτης,
προέρχεται από το
όνομα Ισραήλ,
το οποίο ένας
άγνωστος προσδίδει
στον γιο του
Αβραάμ, Ιακώβ,
ενώ αυτός οδεύει
προς συνάντηση
με τον αδελφό του,
Ησαΰ
(Γεν. 32:28).

ρί τον 8ον αιώνα π.Χ., σε βόρειο και νότιο τμήματα, ως ονομασία του βορείου τμήματος (Β' Παραλειπομένων-Β' Χρονικών 10, 11). Κατ' ακολουθίαν, οι κάτοικοι του Ισραήλ στην αρχική φάση του αποκαλούνται «άνδρες Ισραήλ» (Α' Βασιλειών-Α' Σαμουήλ 26:2, 31:7). Η Παλαιά Διαθήκη δεν γνωρίζει το όνομα Ισραηλίτης, το γνωρίζει όμως, καθιερώνοντάς το τρόπον τινά, η Καινή Διαθήκη, συγκεκριμένως στο Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον (1:48), στις Επιστολές προς Ρωμαίους (1:4) και προς Κορινθίους (19:22) και στις Πράξεις των Αποστόλων (2:22, 3:12 και αλλού). Το όνομα Ισραηλίτης γνωρίζει και ο Ιώσηπος (στο βιβλίο του «Ιουδαϊκή Αρχαιολογία», βλ. κατωτέρω).

Τελευταίος εμφανίζεται στην Παλαιά Διαθήκην ο **Ιουδαίος** (Δ' Βασιλειών-Β' Βασιλέων 16:6). Αυτός είναι ο κάτοικος του Κράτους του Ιούδα, του νοτίου δηλαδή τμήματος του διχοτομηθέντος Κράτους του Ισραήλ. Ακριβέστερα, αυτός είναι, κατά την μετάφραση των Εβδομήκοντα, ο κάτοικος της Ιουδαίας, όπως ονομάζουν πλέον το Κράτος του Ιούδα οι διάδοχοι του Αλεξάνδρου (Πτολεμαίοι, Σέλευκοι), οι οποίοι έχουν εν τω μεταξύ καταλάβει την Παλαιστίνη. Η ονομασία Ιουδαία θα επικράτηση του λοιπού στην ελληνική γλώσσα -η Καινή Διαθήκη γνωρίζει μόνο την Ιουδαία- και στην λατινική (Judea) και μέσω αυτών στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές γλώσσες. Αλλά, ενώ το Ισραήλ, με πρωτεύουσα την Σαμάρεια, φθίνει, η Ιουδαία, με πρωτεύουσα τα Ιεροσόλυμα, ακμάζει, αποβαίνουσα, ιδίως η πρωτεύουσα, ένα εθνικό και θρησκευτικό κέντρον όλων των απογόνων του Ιακώβ. Και η θρησκεία αυτών θα αποκληθή Ιουδαϊσμός, αλλά θα εξελιχθεί επί αιώνας μέχρις ότου λάβη την μορφήν υπό την οποία την γνωρίζουμε σήμερα.

Οι ιστορικές πηγές

Ενδιαφέρουσα όμως είναι η θεώρησης των ονομάτων Εβραίος, Ισραηλίτης βάσει καθαρώς ιστορικών -μη βιβλικών- πηγών.

Ο Ηρόδοτος (5ος αιώνας π.Χ.) αναφέρει Αραβία, Άραβας, Αραβικό Κόλπο, Συρία, Σύρους, έχων επισκεφθή την Παλαιστίνη γνωρίζει την Σιδώνα, την Τύρο και την Γάζα (Καδύτις), ουδέν όμως λέγει περί Εβραίων, Ισραήλ και Ιεροσολύμων. Πρώτοι Έλληνες συγγραφείς, ασχολούμενοι, μετά τρεις αιώνες, με την περιοχή είναι ο Διόδωρος ο Σικελιώτης (1ος αιώνας π.Χ.) και ο Στράβων (1ος αιώνας μ.Χ.), οι οποίοι γνωρίζουν μόνο Ιουδαίους. Χαρακτηριστική όμως είναι και η περίπτωση των ελληνοφώνων Εβραίων συγγραφέων Ιωσήπου και Φίλωνος (αμφοτέρων 1ου αιώνας μ.Χ.). Στο βιβλίο του «Ο Ιουδαϊκός Πόλεμος» (πρόκειται περί μείζονος εξεγέρσεως κατά της Ρώμης, 66-74 μ.Χ., αποληξιάσης στην καταστροφή των Ιεροσολύμων) ο Ιώσηπος αναφέρει τους ομοθρήσκους του ως Ιουδαίους, διευκρινίζων μόνον ότι ο ίδιος είναι εκ καταγωγής («γένει») Εβραίος (Α3). Αλλά στο μείζον έργο του «Ιουδαϊκή Αρχαιολογία» (μια ιστορία των ομοθρήσκων του από της δημιουργίας του κόσμου), ο Ιώσηπος γράφει ότι οι Ιουδαίοι αρχικώς εκαλούντο Εβραίοι, ως απόγονοι του Έβερ. Κατ' ανάλογο τρόπον ο Φίλων (στην σειρά δοκιμίων του στα οποία σχολιάζει ελευθέρως τα πρώτα πέντε Βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, ελάχιστα δε τα υπόλοιπα) χρησιμοποιεί τα ονόματα Εβραίος, Υιός Ισραήλ και Ιουδαίος.

Ποιά γλώσσαν όμως μιλούν οι ήρωες της Παλαιάς Διαθήκης; Λαλούν «ιουδαϊστί» (Δ' Βασιλειών-Β' Βασιλέων 18:26, 28, Νεεμίας 13:24), «εβραϊστί» (Πρόλογος Σοφίας Σειράχ) και την «Χαναανίτιδα» (Ησαΐας 19:18), δηλαδή την γλώσσα της Χαναάν, βιβλικής ονομασίας της Παλαιστίνης. Εξ άλλου, κατά τον Ιώ-

σηπο, γλώσσα των Ιουδαίων είναι «τα εβραϊκά» (Α 5), ή «η των Εβραίων διάλεκτος (Α 33), ή «η των Εβραίων γλώσσα» (Α 333). Ιδιότυπος είναι η προς Εβραίους Επιστολή, διαφιλονικούμενου συγγραφέως. Γραφείσα στις αρχές του 1ου αιώ- νος μ.Χ., θα ηδύνατο πλέον να απευθύ- νεται προς Ιουδαίους. Εικάζεται όμως ότι αποδέκται της ήσαν εκχριστιανισθέντες Ιουδαίοι, άρα Εβραίοι.

Κατόπιν τούτων, το όνομα Ιουδαί- ος θα επικρατήσει κυρίως ως φορέυς θρησκείας έναντι αλλοθρήσκων, και δη Χριστιανών, οι οποίοι θα προσαρμό- σουν το όνομά του στις γλώσσες των. Ο Ιουδαίος θα γίνη αγγλιστί Jew, γαλλι- στί Juif, γερμανιστί Jude, ισπανιστί Judío κ.ο.κ. Με το όνομα αυτό θα αποκαλού- νται επίσης του λοιπού, στις αντίστοιχες γλώσσες, όλοι οι απόγονοι των Κρατών του Ισραήλ και του Ιούδα. Θα υπάρξουν όμως δυο τουλάχιστον γλώσσες στις οποίες αυτοί θα αποκαλούνται Εβραί- οι: η νεοελληνική και η ιταλική (Ebreo). Αλλά γλώσσα των Ιουδαίων θα είναι η Εβραϊκή (αγγλιστί Hebrew, γαλλιστί Hebreu, γερμανιστί Hebräisch, ισπανι- στί Hebreo κ.ο.κ.).

Πώς όμως θα αποκαλούν εαυτούς οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι; Θα χρησι- μοποιήσουν κατά κανόνα το όνομα που επιφυλάσσει εις αυτούς εκάστη γλώσσα, κατ' εξαίρεσιν δε το όνομα Ισραηλίτης. Τούτο απαντάται και στην Ελλάδα, όπου υπάρχουν Ισραηλιτικές Κοινότητες και Κεντρικόν Ισραηλιτικό Συμβούλιο, ενώ στην Γαλλία επικρατεί μεν το όνομα Juif, γίνεται όμως χρήσις και του ονόματος Israélite, λ.χ. Φιλελεύθερα Ισραηλιτική Ένωσις, Κεντρική Σύνοδος (Consistoire) Ισραηλιτών Γαλλίας, Διεθνής Ισραηλιτι- κός Σύνδεσμος (Alliance).

Από της δημιουργίας του Κράτους του Ισραήλ, το 1948, υπάρχει και ο Ισραηλινός,

δηλαδή ο υπήκοός του. Αυτός είναι κατ' αρχήν ιουδαϊκού θρησκειύματος, δεδο- μένου ότι το Κράτος αυτοπροσδιορίζεται επισήμως ως ιουδαϊκό, δεχόμενον αυτο- μάτως, βάσει του Νόμου περί Επιστροφής (1950), ως υπήκοό του πάντα ιουδαϊκού θρησκειύματος. Ισραηλινός υπήκοος είναι όμως και πρόσωπον άλλου θρησκειύματος (μουσουλμάνος, χριστιανός).

Οι απόγονοι των πρωταγωνιστών της Παλαιάς Διαθήκης αποκαλούνται σήμε- ρα στις περισσότερες μεν γλώσσες Ιου- δαίοι, κατ' εξαίρεσιν Ισραηλίται, στις δε νεοελληνική και ιταλικήν Εβραίοι. Τα ονόματα όμως αυτά είναι σταθμοί προς μίαν κοινήν ονομασία μίας αξιοθαύμα- στης ιστορικής συνεχείας, παρά τις με- γάλες διαφοροποιήσεις που εγνώρισεν αυτή επί πλέον των δύο 1000ετιών.

Βασική Βιβλιογραφία

- Walter Bauer: *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, University of Chicago Press, 1975 (μετάφρασις, αναθεώρησις και επαύξησις γερ- μανικού πρωτοτύπου, 1958).
- Elias Bickerman: *The Jews in the Greek Age*, Harvard University Press, 1988.
- Claude Klein: *Israel, en Quête d' Identité*, Casterman-Giunti, 1999.
- Peter Schafer: *The History of the Jews in the Greek-Roman World*, Routledge, 2003.
- Joseph Henry Thayer: *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, T. and T. Clark, Edinburgh, 1885, 4η έκδοσις, 1961 (μετάφρα- σις, αναθεώρησις και επαύξησις Ελληνο-Λα- τινικού Λεξικού της Καινής Διαθήκης υπό Wilibald Grimm, 1868).
- *The Cambridge Ancient History*, vol. II, chap. XXXIX, 1980 / vol. VII, part I, chap. 11, 1989.
- *Diccionario de la Biblia*, Editorial Herder, Barcelona, 1981 (ισπανική έκδοσις γερμανικού πρωτοτύπου, 1956).
- *Philon d' Alexandrie, Actes du colloque tenu à Lyon, septembre 1966*, Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1967.
- *The Jewish Yearbook 2003*, Valentine Mitchell, 2003.
- *Facts about Israel*, Israel Information Center, 1999.

Ο Ιουδαίος είναι ο κάτοικος του Κράτους του Ιούδα, του νοτίου δηλαδή τμήματος του διχοτομηθέντος Κράτους του Ισραήλ. Ακριβέστερα, αυτός είναι, κατά την μετάφραση των Εβδομήκοντα, ο κάτοικος της Ιουδαίας, όπως ονομάζουν πλέον το Κράτος του Ιούδα οι διάδοχοι του Αλεξάνδρου (Πτολεμαίοι, Σέλευκοι), οι οποίοι έχουν εν τω μεταξύ καταλάβει την Παλαιστίνη.

[Ο κ. Κ. Βάσσης είναι πρέσβυς ε.τ., συγγραφέυς. Το άρθρο δημοσιεύτηκε στο περι- οδικό «Αστήρ της Ανατολής», τ. Νοεμβρίου 2011].